

Małgorzata Kowalik

"Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania", red. Alina Rynio [et al.], Lublin 2012 : [recenzja]

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education 1/3, 135-140

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA KOWALIK (Lublin, Poland)
e-mail: kowalik06[at]o2.pl

**[Rev.:] *Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania*,
Alina Rynio et al. (ed.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012,
448 s.**

Publikacja pt. *Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania* pod redakcją Aliny Rynio, Katarzyny Braun, Anny Lendzion i Danuty Opozdy, została zaadresowana do wszystkich zatroskanych o religijno-moralne wychowanie społeczności. Książkę podzielono na następujące kręgi tematyczne (rozdziały): 1) wychowanie religijno-moralne w nauce i myśli Kościoła, 2) obszary rozwoju religijno-moralnego i urzeczywistniania się osoby oraz 3) środowiskowy kontekst wychowania religijno-moralnego. Dwudziestu sześciu autorów z różnych ośrodków naukowych polskich i zagranicznych podjęło się opracowania poszczególnych zagadnień.

Tom otwiera wprowadzenie Aliny Rynio na temat znaczenia pojęcia ‘wychowanie religijno-moralne’. Tekst jej autorstwa ukazał funkcję środowisk wychowawczych w procesie formacji moralno-religijnej, przedstawił dokumenty Kościoła odnoszące się do tego zagadnienia, zawierając ogólną prezentację kwestii tego typu wychowania, akcentując prawo jego obecności w życiu publicznym i postulat realnego określenia wychowania religijno-moralnego jako zadania priorytetowego. Autorka przypomniała powszechne powołanie do świętości oraz kwestię udziału dzieci w praktykach religijnych.

Ks. Zbigniew Marek omówił *Wychowanie religijno-moralne*, wskazując następujące aspekty tej problematyki: religię w życiu człowieka, pedagogikę religijną (pedagogikę religii), wychowanie religijne, wychowanie moralne. Wymieniając punkty wspólne ‘wychowania’ i ‘wychowania religijnego’, zaakcentował kwestię poszerzenia zakresu samopostrzegania człowieka i świata jako jeden z rezultatów procesu wychowania chrześcijańskiego.

Stanisław Kość w rozważaniach *Idea rozwoju całego człowieka – wkład nauki społecznej Kościoła w integralną wizję wychowania*, omówił stosowne dokumenty i określił okoliczności służące rozwojowi człowie-

ka w powołaniu chrześcijańskim oraz postulat uwzględniania wymiaru transcendentnego w wychowaniu.

Alina Rynio w artykule pt. *Pedagogiczne przesłanie błogosławionego Jana Pawła II gwarantem tożsamości pedagogiki chrześcijańskiej*, wyjaśniła znaczenie terminu ‘wychowanie’, ukazując zarówno „papieski paradygmat pojmowania integralności, rozwoju i wychowania” (s. 62), jak i „teologiczno-antropologiczną podstawę papieskiego przesłania pedagogicznego” (s. 70), konstatując, że to nauczanie jest źródłem nadziei, przetrwania cywilizacyjnego zamętu oraz budzi z uśpienia moralnego. To opracowanie nabrało znamion osobistego świadectwa, bo obok pięciu racjonalnie uargumentowanych tez, autorka odwołała się także do swoich osobistych spotkań z Ojcem Świętym Janem Pawłem II.

Jarosław Horowski w tekście pt. *Inicjacyjny charakter wychowania – próba rekonstrukcji idei w odwołaniu do myśli Karola Wojtyły* zanalizował pojęcie ‘inicjacji’ oraz inicjacyjny charakter wychowania na przykładzie teorii wychowania odwołującej się do myśli Karola Wojtyły oraz praktyk inicjalnych w wychowaniu.

Roman Jusiak w artykule pt. *Papieża Jana Pawła II wychowanie społeczne* omówił kwestię wychowania społecznego u Jana Pawła II. Tekst koncentruje się na podstawach realizowanej przez papieża koncepcji wychowania. Skupił się na podstawie antropologicznej (filozoficznej), teologicznej (teologii katolickiej), osobowym autorytecie Jana Pawła II, ogólnej charakterystyce papieskiej pedagogii i Jego zasługach, elementach społecznych w wychowaniu oraz regułach jego urzeczywistnienia, z zaakcentowaniem faktu, że Jan Paweł II wykreował swego rodzaju własną, osobistą, językową ekspresję, gesty, znaki, symbole, wykorzystywał śpiew, osobowy kontakt z ludźmi, a w centrum procesu samowychowania umieścił Boga.

Małgorzata Tomczyk w tekście pt. *Integralna pedagogika katolicka w ujęciu o. Jacka Woronieckiego* zaprezentowała nowatorskie pojęcie pedagogiki tegoż dominikanina w kontekście ujęć nowożytnych i współczesnych, syntetyczny i chrześcijański model kształcenia i wychowania, a także formację sprawności cnót, eksponując zasadnicze idee o charakterze postulatywnym i konstatując, że „(...) szczytem doskonałości jest zachować umiar we wszystkim, co się robi” (s. 121).

Ryszard Polak w artykule pt. *Wychowanie religijne człowieka w ujęciu ks. Józefa Winkowskiego* przedstawił postać zakopiańskiego katechety, kapłana, który poświęcił się wychowaniu młodzieży szkolnej. Autor przybliżył jego dzieła i teorię wychowania, przestrzegając przed naturalistyczną koncepcją pedagogiczną jako jednym z najważniejszych zagrożeń. Zwrócił się do pedagogów chrześcijańskich oraz filozofów,

psychologów, socjologów i historyków o większe zaangażowanie w wychowanie religijne człowieka, które ma na celu doprowadzenie nie tylko chrześcijan do Chrystusa.

Maria Opiela w rozważaniach pt. *Koncepcja pedagogiczna bł. Edmunda Bojanowskiego* scharakteryzowała źródła inspiracji dla rozwoju jego myśli pedagogicznej, jej społeczno-kulturowy kontekst rozwoju. Przedstawiła także kwestię integralnego rozwoju dziecka i ważności wczesnego wychowania. Skoncentrowała się na zagadnieniu osoby i wartości w kontekście dynamiki przedstawionej koncepcji pedagogicznej, konstatując, po pierwsze, że Bojanowski wskazał na Chrystusa jako centrum historii oraz żywiołów wychowawczych, po wtóre, że „ze swoją wizją wychowania i nowatorskimi rozwiązaniami organizatorskimi wpisał się w nurt rodzącej się w XIX wieku pedagogiki wieku przedszkolnego” (s. 158).

Druga część omawianej książki nosi tytuł *Obszary rozwoju religijno-moralnego i urzeczywistniania się osoby* i zawiera osiem artykułów.

Lucyna Dziaczkowska w tekście pt. *Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania człowieka. Potrzeby i zagrożenia* skupiła się na swoistej pochwalie wychowania człowieka oraz przedstawiła specyfikę wychowania moralnego. Autorka opisała wychowanie religijne i moralne jako szczególną szansę dla budowania tożsamości człowieka w kontekście zagrożeń wynikających z pseudowychowania moralnego i religijnego, postrzegając, że trwałość czy głębia wiary zależy przede wszystkim od świadectwa życia najbliższych. Religia jest siłą życiodajną i przynosi wiele korzyści, przede wszystkim pozwala uchronić dorastające pokolenie przed nihilizmem, barbarzyństwem, poczuciem braku sensu życia, psychicznym i fizycznym samozniszczeniem.

Witold Starnawski w artykule pt. *Unikalność – jej konsekwencje dla poznania i rozwoju osoby* dotknął problemu znaczenia pojęcia ‘indywidualności’ oraz analizował je w kontekście kształtu poznania oraz działania w rozwoju człowieka. Autor podkreślił praktyczny charakter pedagogiki, także negatywne przejawy indywidualizmu.

Iwona Jazukiewicz poddała analizie na nowo kwestię greckiej *arete* w tekście pt. *Cnota jako kategoria urzeczywistniania się osób w wychowaniu*, akcentując istotę cnoty, właściwości wszystkich cnot, specyfikę pracy wychowawczej oraz cnotę wychowaniu.

Grzegorz Grzybek w artykule pt. *Wychowanie jako rozwój osobowości etycznej w czynie* ukazał zagadnienie ‘samostanowienia’ jako warunek samowychowania oraz czyn jako warunek rozwoju osobowości etycznej, wskazując przy tym na elementy składowe czynu samowychowania w ludzkiej strukturze dążenia do celu.

Stanisław Czesław Michałowski w tekście pt. *Na spotkanie człowieka. Edukacja integralna w aksjomacie personologicznym* skupił się na kwestii wizji pedagogii osoby jako nadziei współczesności, nadto wskazał możliwości interpretacji osoby człowieka oraz relacji ludzkich w świetle ekofilozofii życia. Przedstawił edukację integralną jako uczenie się całościowego rozumienia rzeczywistości w kontekście praw życiowych oraz czynników wychowania.

Stanisława Konefał w artykule pt. *Miejsce i rola przyjaźni w wychowaniu chrześcijańskim* zaprezentowała przyjaźń jako wartość. Nawiązując do historii wielkich, duchowych przyjaźni, uznała, że podstawą autentycznej przyjaźni jest integralny obraz osoby ludzkiej, a przyjaźń to niezbywalny element wychowania chrześcijańskiego, do którego wyzwaniem jest sytuacja egzystencjalna człowieka XXI w.

Ewa Panecka w tekście pt. *Zachowania altruistyczne młodzieży drogą do prawdziwego człowieczeństwa* przedstawiła zagadnienie postaw młodych ludzi wobec nowej rzeczywistości, ukazała obraz współczesnej młodzieży, potrzebę nowej formacji. Podkreśliła kwestie rozumienia zachowań altruistycznych, służby w rodzinie jako drogi do prawdziwego człowieczeństwa. Zaprezentowała stanowisko Kościoła wobec zachowania altruistycznego młodych ludzi. Określiła szkołę jako miejsce urzeczywistniania zachowań altruistycznych, konstatując przy tym, że „Wychowanie do miłości braterskiej jest dzisiaj nieodzownym warunkiem ładu społecznego” (s. 271).

Zbigniew Rudnicki tekście pt. *Wychowawcze aspekty refleksji o umieraniu i śmierci* zanalizował zagadnienie tajemnicy śmierci. Autor przedstawił śmierć jako sytuację graniczną w perspektywie refleksji pedagogicznej.

W trzecim rozdziale pt. *Środowiskowy kontekst wychowania religijno-moralnego* zamieszczono dziewięć artykułów.

Jerzy Kołaczkowski w artykule pt. *Zasady wychowania dziecka w rodzinie w świetle „Listu do Efezjan (Ef. 6,4)”* wskazał na rodzinę jako najważniejsze środowisko wychowawcze, na ojca jako wychowawcę, zanalizował metody wychowywania dziecka w rodzinie, w tym zwrócił uwagę na karcenie oraz „napominanie Pańskie”, przy jednoczesnym unikaniu pobudzania dziecka do gniewu.

Mieczysław Rusiecki w tekście pt. *Wychowanie religijne w rodzinie* podjął problematykę wychowania religijnego, kwestię prawa rodziców do niego, problem uwarunkowań potrzebnych do zachodzenia prawidłowych oddziaływań wychowawczych ze strony rodziców na dziecko. Autor omówił zagadnienie etapów religijności w dzieciństwie i okresie dorastania. Poruszył problematykę religijności w życiu dorosłego

człowieka, ukazując jej fenomen, umożliwiając wytrwanie „w dobrym do końca i dojścia do doskonałości” (s. 334).

Czesław Galek w artykule pt. *Wychowanie religijne młodzieży szkolnej w II połowie XIX wieku w świetle polskiej literatury pamiętnikarskiej i beletrystycznej* ukazał środki i metody wychowania religijnego młodzieży gimnazjalnej na ziemiach polskich na terenie trzech zaborów (rosyjskiego, austriackiego i pruskiego). Uwzględnił przy tym kwestię obowiązkowych praktyk religijnych, funkcję katechezy w formacji religijnej dzieci i młodzieży szkolnej oraz rezultaty wychowania religijnego. Autor pokazał, że „Dla wielu uczniów okres gimnazjum był czasem pogłębienia wiary wyniesionej z rodzinnych domów” (s. 351).

Małgorzata Kowalik w tekście pt. *Nauczyciel polonista jako wychowawca wspierający rodzinę w wychowaniu religijnym dzieci* ukazała założenie, że polonista winien być wychowawcą wspierającym, który musi uzupełniać pracę rodziców poprzez dążenie do wzoru osobowego przez siebie obranego, nadto poprzez przemyślaną współpracę z rodzicami, pomoc świadczoną w rozwoju wiary oraz zabiegi dydaktyczne i określone metody pracy, aby ukształtować pełną dojrzałość chrześcijańską i zagwarantować rozwój osobowości uczniów.

Lidia Dakowicz w artykule pt. *Wartości religijne w przekazie nauczycieli wybranych szkół w Białymstoku* omówiła odnośną kwestię w procesie rozwoju człowieka. Zaprezentowała przy tym w jedenastu tabelach dane statystyczne mające potwierdzić jej tezy. W podsumowaniu wyników swoich badań stwierdziła przeszkody w urzeczywistnianiu wartości religijnych.

Dorota Frąk w tekście pt. *Rola środowisk wychowujących na przykładzie instytucji wychowawczych prowadzonych przez Zgromadzenie Sług Jezusa*, zajęła się kwestią oddziaływania środowiska wychowawczego na osobę, pokazując przy tym wypracowany wzorzec wychowania „na fundamencie wartości chrześcijańskich” (s. 391).

Dariusz Widelak w artykule pt. *Resocjalizacja i ekumeniczny wymiar opieki duszpasterskiej w zakładach karnych*, zajął się zagadnieniem wychowawczej funkcji kapelana więziennego, konstatując m.in., że „człowiek zawsze ma otwartą drogę powrotu do społeczeństwa” (s. 415).

Piotr Zańko w opracowaniu pt. *Obrazoburstwo czy pedagogika. Religia w wytworach wizualnych polskich prowokatorów kultury* podjął analizę wybranych aspektów zjawiska prowokacji kulturowej w Polsce, wskazując na ukryte i zaskakujące (w odróżnieniu od prowokatorów kultury zachodniej) pytania nawiązujące do religii i duchowości we współczesnym świecie oraz konstatując m.in., że „Z analizowanych

wytworów wizualnych prowokatorów kultury wyłania się obraz religii zdesakralizowanej, będącej narzędziem przemocy” (s. 432).

Elżbieta Kopacz w artykule pt. *Kapliczki, figury i krzyże przydrożne jako lokalne dziedzictwo kulturowe i wyzwanie dla współczesnego wychowania* poruszyła zagadnienie elementów religii w edukacji regionalnej, w kontekście „obiektów małej architektury sakralnej” (s. 438). Wskazała przy tym na kształcenie systemu wartości religijnych przez („małą”) architekturę.

Omówiona książka zbiorowa jest przyczynkiem do badań nad celowością wychowania religijnego.

The title in English:

Religious and Moral Dimension of Development and Upbringing

Key words

religious education, Christian education, religious and moral upbringing, pedagogy of religion, Christian pedagogy, catholic pedagogy, literary religious culture, moral education, catholic education, religious development,

Bibliography / Bibliografia:

Religijno-moralny wymiar rozwoju i wychowania, Alina Rynio (ed.), Katarzyna Braun (ed.), Anna Lendzion (ed.), Danuta Opozda (ed.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2012, 448 p.

Informacja o Autorce:

Małgorzata Kowalik, dr n. hum., literaturoznawczyni, ukończyła filologię polską w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, obroniła pracę doktorską pt. *O nowelistyce Henryka Sienkiewicza* w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy (1998). Autorka książek, wydała m.in. *Rodzinne strony Henryka Sienkiewicza* (Świdnik 1993) i *Wychowanie do apostołstwa świeckich w wierszach Stanisława Jachowicza* (Stalowa Wola 2003), współpracownica Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, członkini Zespołu Pedagogiki Chrześcijańskiej działającego pod patronatem Polskiej Akademii Nauk, współpracownica tygodnika katolickiego „Niedziela” (od ok. 1993), odznaczona medalem „Mater Verdi”, przyznany jej przez „Niedzielę” (2012). E-mail: kowalik06[at]o2.pl